

انشاء الله تعالى سابر شاهزادگان نظام و امراء نظام زاهم در قیام بوظایف دلسوزی و صدق دولت خواهی و اغماض از وضع انجبار سابق و تشدید این اساس قویه که نتایج هر دو بمالمان مشهود است تا باید فرموده نعمت اتحاد و اتفاق کلمه را کلاما عنایت و کسانیکه باسم دینداری یا دولت خواهی در موجبات اضحلال دین و دولت و دست دادن مملکت هست کما شرف و کمال این عهد فرخنده را باین شدت هرج و مرج و تلف نفوس و اموال و افراط و افستخا نموده اند از خیالات فاسد منصرف و آویوس خواهند فرمود انشاء الله تعالی در خصوص مسندم الشاهد بری مالایراه القائب .

(نجل مرحوم حاج مهرزا خلیل)

(الاحقر محمد کاظم الغراسانی)

(الاحقر عبدالله المازندرانی)

هنگی اظهار تشکر و امتنان از بقل توجهات حضرات حجج اسلام نمودند)

(تلگرافی از رشت بتوسط آقای آقا سید عبدالله مجتهد قرائت شد که مشتمل بود بر قتل صدیق الزما با و هدم مجازات قاتلین و امنیت آنجا .

وکیل التجار - واقعا این ادل و اتمه ایست که در کیلان اتفاق افتاده و ما همیشه متشکر بودیم که کیلان از سایر ولایات امن تر است و حالاً متأسفانه این اتفاق سوء واقع و این شخص مقول یک نفر از ملاکین محترم آنجا و نایب الحکومه مدیر الملک بود و چند نفر را هم بسبب اتهام دستگیر کردند و بعضی ها نیندادم بجهت خواسته اند آنها را از حبس خلاص نمایند .

آقا سید عبداللهم مجتهد - از این تلگراف معلوم میشود که کسی توسط کرده است

وکیل التجار - از اینجا توسط نهده گویا بعضی ها در آنجا خواسته اند که آنها را خلاص نمایند این است که این تلگراف شده تا نا آید شود که آنها حبس باشند تا حکومت برود .

تلگرافی از بوشهر بتوسط آقای آقا سید عبدالله مجتهد قرائت شد که آقا عبدالرسول خان کلانتر سابق بوشهر مبلغ چهار هزار تومان مالیات دولت را خورده و اتباع او برضد کلانتر صالحه اسباب اغتشاش و فساد شهر را فراهم آورده و نمیکندارند که مردم شهر راحت باشند این بی ترتیبی و بی نظمی با اهمیت سر حدی این نقض بکلی برخلاف ملتیک و سیاست است البته ولای امور توجه خاص در این امور خواهند فرمود .

وکیل الرعایا - بنده دو کلمه متعلق بر ایورت کمیسیون عدلیه عرض دارم چون اجراء آن کمیسیون دوازده نفرند و هشت نفر آنها که عبارت از دو نث باشد وقتی که حضور بهم رسانیدند مشغول مذاکرات می شوند جناب آقای حاجی امام جمعه مدیست که بواسطه یاره از مواعیت و مشاغل حاضر نشده اند و جناب آقا سید علینقی هم همه روزها تشریف نمی آورند و این لایحه را کمیسیون عدلیه در حالتی که تمام الارکان بوده نوشته است و مطالب آنها هم بعینه بنده عیبی ندارد فقط یکی دو مطلب آخرش اگر لازم بنما کره است مذاکره شود و بگذرد .

آقا شیخ یوسف - معلوم می شود که امروز مجلس موضوع مذاکره معینی ندارد فقط راپورت کمیسیون هاست و کمیسیون وزارت داخله مدتی بود که رسیدگی بکارهای انجمن بلدیه می نمود و یک صورتی بکارهای انجمن بلدیه داده در کمیسیون تصویب

شد و باید در مجلس قرائت شود اگر صلاح بداندت قرائت شود .

رئیس - بلی آن صورت در اینجا حضرات مذاکره میشود .

وکیل التجار - ابا کمیسیون عدلیه رئیس و نایب رئیس دارد یساره هرگاه دارد بدون حضور آنها نمی توانند چیزی را تصویب کنند .

آقا سید حسین - این لایحه بنظر آقا سید علینقی رسیده و هرگاه مسوده آن ملاحظه شود بعضی از جاهای آنها خط خود ایشانست چون اهمیت دارد خوبست دوباره قرائت شود .

آقا سید علینقی - من در این حرفی ندارم وقتیکه دولت از اعضاء کمیسیون حاضر شده اند مشغول کار می شوند بنده هم هر روز در کمیسیون حاضر بودم و در این لایحه هم ایرادی ندارم چون عمل سالار مضامینت دارد و راجع بخود ملت است اینستکه گفتم خوبست و اگذار بشود بخود مجلس که نادر مجلس مذاکره شده باتمام برسد .

آقا قلمبر زامحمود - بنده عرض میکنم که در یکی از مواد نظامنامه داخلی نوشته شده است که کمیسیون حکم اعضاء مجلس را دارد تا رئیس یا نایب رئیس حاضر نباشد مذاکرات آن رسمیت ندارد و نیز این مطلب هم قرار داده شد که منشی کمیسیون باید از خود وصلا باشد و منشی خارج نباشد تا این طور اسباب اشکال فراهم نشود که گفته شد خط منشی کمیسیون است و بعضی از اعضاء صدیق ندارند این مطلب بکمیسیون عدلیه بر می خورد .

رئیس - پس این مسئله بماند دوباره رجوع بکمیسیون میشود تا اینکه درست ملاحظات خودشان را بنمایند و وکلا هم آراء خود را در اینجا تبصیه کرده در مجلس دیگر مذاکره نمایند .

آقا سید مهدی - اداره بلدی بهجهت هایدات شهری اکثر اوقات بکمیسیون داخله رجوع کرده و مستعاضه می نماید که بعضی محلهها و عوارضات شهری بآنها واگذار شود بجهت مصارف بلدی به بعضی از آنها هم تصویب و اجازه داده شده است و حالاً محل هائیکه در این ورقه شرح داده اند میخواهند اعضاء کمیسیون هم بملاحظه تصدیق نمایند برای شهری تصویب نمایند و حال بمجلس اظهار داشته اند تارای مجلس مقدس چه اقتضا فرماید لایحه که در این خصوص نوشته بودند قرائت شد که از درشکه و کالسکه و دوچرخه و چهارچرخه از گرایه و قفیره در ماهی یک میزان معینی دریافت دارند برای تعمیرات نیابانها

آقا شیخ حسین - در باب بلدی در این شهر بعضی گفتگوهاست بعضی می گویند که بلدی پول گرفته و در مقابل خرج نکرده و بعضی میگویند که چرا بلدی باری دهشاهی از ذفال میگیرد و آن چیز هائیکه در اینجا نوشته شده .

مثلا در باب چرخ بستنی که ماهی دهشاهی بگیرند بنده عرض میکنم که اصلا لازم نیست که بستنی باشد تا آنکه از چرخ آن دهشاهی بگیرند و نیز در قانون بلدی نوشته شده است که هر چه بلدی باید بگیرد اول باید بمجلس اظهار شود اگر مجلس تصویب کرد و قانونی شد گرفته شود .

آقا قلمبر زامحمود اصفهانی - در این لایحه بی اعتباری شده برای اینکه چهارچرخه و دوچرخه هر دو را تقریباً یک میزان نوشته اند و حال آنکه

آنها بامم فرق دارند و دیگر اینکه یک نفر چند دوچرخه دارد یا کسی چند درشکه و کالسکه دارد ولی یکی یادو نای آنها درکار است آیا از آنها هم باید مالیات گرفت یا نه

آقا سید مهدی - کرا را در اینجا مذاکره شد که برای تنظیم و تعمیر نیابانها و کوچه های شهر لازم است یک پولی گرفته شود و اینکه میگویند دوچرخه و چهارچرخه بامم تفاوت دارند اینها بامم تفاوتی ندارند و دیگر اینکه مالیات نه از روی هدم دوچرخه یا چهارچرخه است بلکه از روی هدم اسب است که چند اسب بسته شده و درکار است

حسین خان - این ترتیبی که بلدی نوشته است خیلی خوبست و باید بالاخره این ام کار بشود ولی باز در اینجا مجدداً بعضی تذکار عرض می نماید که این لایحه از آن لواپیی است که اولاً باید رای گرفته شود که آیا مجلس تصویب می نماید یا رد میکند بعد از آن برود بکمیسیون و بعد از کمیسیون برگردد بمجلس .

رئیس - این لایحه در کمیسیون داخله گذشته است و کمیسیون هم تصویب کرده که در مجلس قرائت شود این بود که قرائت شد ولی حالا چون وقت گذشته است بماند برای مجلس دیگر و یک لایحه هم از انجمنهاست که آنها هم می ماند برای روز پنجشنبه .

مجلس ختم شد

مذاکرات روز پنجشنبه

۲۴ شهر محرم الحرام دارالشورای ملی

رئیس - دستخطی است از طرف اعلیحضرت همایونی که وزیر اهدم آورده اند قرائت می شود (قرائت شد)

سواد سخط همایونی

رئیس مجلس شورای ملی چون میل دارم مراتب خوشوقتی رضای بخاطر خوردا از زحمات و مجاهدات و کلا اظهار دارم این است که شما می نویسم که مواظف و مراقب زحمات آنها در حضور همایون مامستور نیست و نهایت خوشوقتی از خدمات صادقانه و حس ملت و دولت خواهی آنها دارم قانون انطباعات را که امر و ملاحظه و امضا فرمودید بدالات میکند بر اینکه در این ایام محرم نیز از وظایف خود کوتاهی نداشته اند انشاء الله همین که عمارت جدید یازلدان تمام شد خودمان هم برای افتتاح آن حاضر شده مسرت و رضای خاطر خودمان را حضوراً اظهار خواهم کرد و از خداوند مسئلت می دارم که ما و مجلس مقدس را در تهمید موجبات آسایش عامه اهالی مملکت و نمازها و ملت مؤید فرماید .

آقا حاج امام جمعه - تمام و کلا از این اظهار عنایات همایونی ملوکانه عموماً اظهار تشکر مینماید .

رئیس - بلدی است که تمام و کلا متعهد چه تشکر دارند و البته نگان اعلیحضرت هم انشاء الله پس از تمام آن عمارت که چند روز دیگر پیش طول نهمه کند کشید بشرف بر ما خواهند گردید و در حقیقه

انتخاب جدیدی خواهد بود برای پارلمان قرار شد
مرحله از طرف مجلس عرض شده و با هیئتی از وکلای
شریاب حضورهایونی گشته حضورا هم مراسم شکر
گذار برجا آوردند.

موتمن الممالک - در باب بشیوه و بازار
وکیل و کمال آباد و غیره امداد مخصوص بازار وکیل
توضیحاتی که جناب آقا سید جعفر دادند صحیح است اما
بشیوه بدو آقا متنازع فیما بین وکیل الدوله کرمانشاهی
و احتشام الممالک بوده و اقبال الدوله آنجا را با هم خود
خریده و بدولت تقدیم کرد و جزو خالصیات دولتی گردید
امداد باب کمال آباد اقبال الدوله رسیدگی کرده و ثبت
داده و از روی همان ثبت واکگذار بکمیابانی خالصیات
شده امداد باب مالیات دولت آباد چندین سال آنجا
را خود ببلوغ و مقدری نقد و جنس معتنا به اجاره
میداد و این مالیات هم که فعلا منظور شده فقط
جنسی است ابتدا اسم از نقدی برده نشده مهلتا میل
دارند میزری شده از روی آن مالیات منظور شود
و آنقدر از شهر دور نیست که رفتن ممیز طول بکشد
پشت دروازه است

سیدالاحکما - در باب دولت آباد مانطوری
که آقای مؤتمن الممالک فرمودند فقط مالیات جنسی
منظور شده و ابتدا از نقدی اسم برده نشده و علاوه
از آن زمان تا حال مالیاتی بر آب و اراضی و باغات
و آبادی آنجا افزوده شده و بلکه دو مساری گشته
است در این صورت دیگر محل تأمل نیست

آقای میرزا فضلعلی آقا - این چیزها که
در این کافه نوشته است باید تجزیه شده آنوقت
مطرح گردد چند فقره است بازار وکیل است و کمال
آباد و غیره اول فقره بازار وکیل در این باب
اگر صحبت بشود باید در دیوانخانه عدلیه مطرح
مذکره بشود

اما کمال آباد شاه آنجا را در عوض این ملک
یعنی بازار وکیل بشاهزاده داده است پس بدین-
موجب اینجا ملک شاه بوده اول خوب است در این
باب صحبت بشود بسلازخم در خصوص مالیات و غیره
صحبت شود.

حاج معینالتجار - اما در باب بشیوه خود
رئیس بهتر مسوق میباشد که بدست وکیل الدوله
افتاد و دولت نیخواست بواسطه سرحد بودن در
دست غیر باشد پولی دادند و گرفتند حال اگر این
پول شخصی سلطنت بوده که ملکی است و اگر از
پول دولت بوده آنها مثل سایر خالصه جات است
و بیعت شاهزاده نمیشود حکم دیگری معین کرد
اما از بابت مالیات دولت آباد که میگویند زیاد
منظور شده است گمان نمیکنم که زیاد منظور
شده باشد

وکیلالتجار - این دو محل که بهوش بازار
وکیل بشاهزاده داده شده است چون اصل موضوع
باطل و غیر صحیح بود همین نحو عوض آن هم غیر
صحیح است چیزی که هست و می توانیم بگوئیم
این است که این دو محل بعنوان خالصه در دست
شاهزاده باشد تا چند سالی و مالیات آن را نقداً
و جنساً بدولت بپردازند که ضمناً فایده برده باشند
و همانگونه آنجا را آباد نمایند اما این پولی که
می گویند بقیه داده است در این خصوص اولاً آن
پول هم از ملت بوده است و دیگر اینکه شاه از
خوشی که طالی نداشت هر چه بود مال ملت بود
و هر چه را که در زمان سلطنت بکسی داده است

مال ملت است هر گاه بد از حیات شاه چیزی خریده
باشند مال خودشان است پس این دو محل مال ملت
است و باید رد شود

وکیلالرعیایا - عقیده بنده این است که
شخص سلطنت خزینه دار ملت و حافظ ملت بوده است
باید از آقای شامع السلطنه پرسید که شما چقدر
پول دادید و اینکه گفته اند در دست شاهزاده باشد
ملک آباد میشود اگر ما در این راه باشیم باید
کلیتاً ملک را بدست زارعین بدهیم و با آنها بفروشیم
که آباد شود و فواید از آن طوریکه منظور است
و خداوند در خاک و دیدت نهاده عاید ملت گردد و
چون حضرت والا از خانواده سلطنتی هستند نمی
شود آن انتفاع را برد کلیتاً باید از حضرت والا
پرسید که پول آن از کجا آمده و چه قدر
داده اند

آقا سید حسن تقی زاده - مسئله کمال آباد
و غیره از یازده ماه قبل در این مجلس صحبت
می شد که می گفتند حالا مشروطه شده چرا آنها
را میبخشند و قبل از تمام شدن قانون اساسی هم
در این باب گفتگو می شد و هر وقت این
صحبت می شد جواب می دادند وقتی که بودجه
مملکت میخواهد از مجلس بگذرد آنوقت تمام اینها
جرح و تعدیل وزده خواهد شد این است که آنها در
کمیسیون مالیه زده شده و وقتی که بودجه مملکت از
مجلس گذشت دیگر تغییر نایندیر است و در این موارد
اگر کسی حرفی دارد باید بوزیر مالیه اظهار داشته و
بدلایل صحیحه مطالب خود را ثابت نماید علاوه این
در عوض بازار وکیل و غیره داده شده است چنانچه گفته
شده در خود بازار وکیل حرف بوده یعنی آن معامله
صحیح نبوده پس در حقیقت این کمال آباد و بشیوه
بلاهوش داده شده است حال می گویند حضرت والا
بدولت پول داده است در عوض معادل دوست هزار
تومان از بابت مالیات فارس بانی بعهده ایشان مانده و نود هزار
تومان هم هر گاه از این مبلغ موضوع شود باز یکصد و ده
هزار تومان بدمی ایشان خواهد بود و از بابت بازار
وکیل و غیره هم ما نظور که گفته شد باید در عدلیه گفتگو
نمایند .

مخیرالملک - در موضوع بشیوه دولت یا منتف
ضبط کرده بود با پول خریداری نموده بود فرق
نمیکند در هر حال حکم خالصه را دارد باید معامله خالصه
در باره آنجا شده و برگردد و همچنین کمال آباد
آقای میرزا مرتضی قلیخان - امداد در باب خالصه
جائیکه در زمان مشروطیت فرمان صادر شد و بدون
تصویب مجلس بوده است همانطوری که آقای تقی زاده
تقریر نمودند تمام در کمیسیون مالیه رد کردند و اینکه
فرمودند بودجه مالی قابل تغییر و تبدیل نیست این فقره
خللی به ارکان بودجه وارد نمی آورد ملک در دست
هر کس باشد عایدات او بدست خواهد رسید حال اگر به
حضرت والا هم واگذار شود عایدات آنرا بقدریکه معین
شده است برسانند گویا ضرری نداشته باشد .

آقای حاج سید محمد - بشیوه نود آقا قاضی حسین
خان الممالک بیع شرط بود بعد از آن که بیع آن لزوم
یافت موجباً علیه هم از وکیل الدوله خرید و پول
آنهم از پول خزانه بود و این باب حرفی داشته باشد باید
برگرد و همچنین کمال آباد و غیره .

حاج محمد اسمعیل آقا - آنچه لازم بود
در این باب گفته شد دیگر لازم نیست در جزئیات

گفتگو شود و اصل موضوع این که بازار وکیل
است صحیح نباشد البته آنها هم صحیح نخواهد بود
رئیس - حالا باید بگویم - چون رجوع شود یا
بوزارت عدلیه .

آقا حاج امام جمعه - خیلی تاسف بخورم که
در این خصوص درست دقت نظر نمی شود و حال
آنکه اگر بین دو نفر هم گفتگو باشد باید بدقت
رسیدگی کرد اما در این باب - که عموم ملت در
واقع طرف هستند و چهار مسئله بزرگ است که
باید رسیدگی شود امداد مسئله بازار یا مال دولت
است یا مال وارث اگر مال وارث بوده خریده و
دیگران قصب کرده اند که با وارث طرف است
ربطی بمجلس ندارد اگر ثابت کرد باید بگوید
و اگر مال دولت بوده دولت با داده و مالاد دیگران
غصب کرده اند و امروز صلاح نیست از آنها گرفته
شود او مستحق پولی است که داده اما در باب
مالیات دولت آباد که می گفتند هفتصد خروار است
و در کمیسیون مالیه سید و پنج خروار ملاحظه
شده دیگر جای گفتگو نیست .

آقا سید محمد جعفر - اینکه حاجی امام
جمعه فرمودند بازار وکیل دوشوق دارد ممکن است
یک شق ثالثی هم برای او فرض کرد و من عرض
می کنم که این بازار از زمان وکیل در دست
تجار بوده و بطناً بدم بطن بوارث رسیده و متصرف
بوده اند و بعضی را هم بخشیده اند و علاوه از
هدای آنجا تحقیق کرده ام اکثر آنجا را از علماء
خریده اند و تصرف صد و بیست ساله آنها معلوم
است دیگر از تصرف کسی سند نمیخواهد حالا
حضرت والا را محروک شدند نود هزار تومان به دولت
داده آنجا بعضی جاهای دیگر را از بیلوکات فارس
گرفته که شاید بعد ها هم صحبت آنها بشود این
دلیل بر ملکیت ایشان نمیشود .

آقا حاج امام جمعه - گویند بشاهزاده عرض
بنده را ملتفت نشدید و این اطلاع شما صحیح است
که در دست وارث وکیل نبوده من جواب حضرت
والا را دادم که نوشته است خالصه بوده زیرا که
آنجا یا مال وارث بوده یا مال دیوان حالا که آن
معامله هم خورده دیگر محل حرف نیست .

آقای میرزا محمود - این که آقا میرزا مرتضی
قلیخان گفتند که چون حضرت والا بدست
همراهی کرده اند باید مجلس ملاحظه در باره
ایشان نمایند ما کمال تشکر را از همراهی
ایشان داریم از بابت وطن پرستی و ملت
خواهی بوده و حق ایشان است که همیشه همراهی
نمایند اما در باب کمال آباد چون او در زمان
مشروطیت از دولت برخلاف قانون مشروطیت گرفته اند
ما نمی توانیم یک کرور ملک را بایشان بی جهت
واگذار کنیم و اگر می خواهند همان اجاره
بندی که معین شده بعنوان خالصه قبول دارند بقیه
والا بعنوان دیگری نمیتواند دخل و تصرف کنند .

احسن الدوله - در کلبه خالصه جات خوب است
که نظارتی در مالیات آن بشود نقل و انتقال
خالصه سبب خرابی املاک است این عمارات و خالصیات
دیوانی فقط بواسطه نقل و انتقال است که همه خراب
شده پس باید ملاحظه در مالیات خالصه جات بنماییم
مثلا از املاک خالصه دوعشر بگیریم و از املاک رعیتی
یکعشر و خالصه را هم نقل و انتقال ندهیم تا در صد
آبادی برآید .

آقا میرزا آقا مجاهد - گوید در مضمون هائیکه در لایحه تکرار کرده اند درست تلفظ نشده ایم آنجا در موضوع مذاکره شده یکی اینکه این ملک توقیف بوده آیا در توقیف کبست و معلوم میشود در توقیف دولت است (شاهزاده میگوید من سند دارم و شاهزاده هم یکی از افراد ملت است و نباید حق او یامال شود و حالا هم این مملکت حکومت عادلانه دارد در این صورت توقیف بودن آنجا ضرر ندارد اما اینکه حضرت والا احقانیت خود را ثابت نکرده اند باید در تصرف دولت باشد و یکی در باب مالیات دولت آباد نوشته است که مالیات زیاد منظور شده این اشکالی ندارد اگر زیاد است و اگر گذار بدولت نمایند خود دولت به همین اندازه می گیرد.

وکیل الرعایا - محصول دولت آباد فقط منحصراً بطنه نیست چیزهای دیگر هم دارد باید رسیدگی کرد و علاوه هیچ ملک را نباید از تصرف مالکش خارج کرد گفتگو در اینست که چرا از تصرف مالک خارج است.

آقا سید حسین - در باب خالصه گفته شد که آنها تیکه خالصه را برده و یک تومان و یک خروار مالیات میدادند گفتیم تمام بر گردد نه اینکه تنها مقصود شماع السلطنه باشد و اگر باید بدست دولت باشد باید تمام بر گردد و آن اشخاص که بیک تومان و یک خروار برده اند در برگشتن اولی تر است از املاک که در دست بعضی بوده و آباد کرده اند.

آقا میرزا سید علی نقی - بنده - و چو بنظم میاید آنوقت جناب رئیس تشریف نداشتید در چندین ماه قبل جناب مغیر السلطنه از طرف اعلی حضرت بمجلس آمدند و مجلس مختص بوسکلا شد و در خصوص شاه زاده شماع السلطنه صحبت کرد و رای دادند حالا دیگر این مسئله چرا بمجلس آمده.

حاج محمد تقی - آنوقت مجلس رای نداد بلکه رد نمود مغیر السلطنه از طرف شاه آمدند و گفتند که شاهزاده دوهزار تومان داد از زیات بازار وکیل و غیره حالا تکلیف چیست مجلس جواب داد که شاهزاده بانی فارس را بدهند تا مجلس در این خصوص قراری بدهد.

آقا میرزا مرتضی قلیخان - مطلب را باید یکی یکی گفت تا رای مجلس معلوم شود اما در باب مالیات باید رسیدگی شود و بودیر مالیه برسد و هیچ پادشیران فرق نمیکند اما در باب بشیوه میگوید چون من و جوی دادم که بازار وکیل را بیکم بازاری که ندادند عوض آن پول شاه بشیوه و کمال آباد را بمن داد حالا رای مجلس چیست مطلب دیگر اینکه دولت آباد را بجهت و پنجاه خروار چس که نصف مالیه اوست و جمع بندی شده و در کمیسیون مالیه تصویب کرده اند که بعد ممیزی و رسیدگی شود زیاد است و تخفیف میخواهد آیا مجلس قبول دارد یا خیر (کشور دو فقره را رد کردند)

آقا میرزا محمود - بنده عرض میکنم کمال آباد بهر اسمی و رسمی باشد در دوره مشروطیت بدون تصویب داده شده آیا مجلس رای میدهد یا نه (اکثر گفتند خیر) همچنین دولت آباد بدون پول و گذار شاه و هنوز هم اسم خالصگی در روی آن

هست و این مالیات که برای آنجا منظور شده اگر میخواهند بدهند والا گذار نمایند
مشهدی باقر - ما باید طلب دولت را بگیریم و بندهی اورام بدیم حال در این مسئله هم باید تحقیق کرد آنچه شاهزاده بدمی دارد بدهد و آنچه طلب دارد بگیرد.

آقا سید علینقی - این نودم از نومان که آقا میرزا مرتضی قلیخان گفتند در مجلس چند وقت قبل مذاکره شده و مجلس قبول نکرد حاج شیخ حسن یک قسمت از این لایحه را جمع به مستمکات دولتی است باید بر گردد و یک قسمت دیگر را جمع ببدلیه است باید با آنجا رجوع شود ربطی بمجلس ندارد.
معاضد السلطنه - نتیجه مجلس را بگیرد که دیگر مذاکره نشود.

وکیل التجار - این دو مجلس که از زیات بازار وکیل عوض داده شده چون موضوع صحیح نبوده باید هر دو ملک در تصرف دولت باشد و اما در باب مالیات دولت آباد حضرت والا بملاحظه ملکیت میگویند این مالیات زیاد است و اگر بداند خالصه است نمیکویند حال اگر باینطور میل دارند که بسیار خوب والا و گذار نمایند.

رئیس - در هر صورت نتیجه مذاکرات باید معلوم شود گویا باینطور ختم میشود که بازار وکیل ربط بمجلس ندارد و اما در باب کمال آباد و بشیوه چون در عوض بازار وکیل بوده آنها صحیح نیست و اما در باب پول باید تحقیق شود چنانچه گفته شد بدمی و طلب ایشان معلوم شود.

آقا سید محمد جعفر - حرف آقا سید حسین صحیح است شماع السلطنه را هیچ چیز و انداخت مگر اینکه دین خالصجات دولت را هر یک میبرند او هم بطبع افتاد چنانچه از این قبیل زیاد است اگر میخواهد این کار را درست کنید باید عمومیت داشته باشد و مخصوص بشماع السلطنه نباشد.

آقا میرزا مرتضی قلیخان - کمیسیون مالیه همه اینها را ملاحظه کرده از خالصجات و لایات حالا دیگر خالصه که صرف خالصه باشد نیست و مالیات همه ملاحظه شد.

حسام الاسلام - بنده سالمان رشت را میدانم که شش تومان مالیات میکنند و شش هزار تومان اجازه میدهند.

آقا سید حسن نقی زاده - بموجب نظامنامه داخلی هر مسئله را باید نوشت و بهیئت رئیسه داد ولی بنده مکرر این مسئله را امتحان نموده ام و نشده این است مطلبی که فوری است باید اظهار شود در باب مجازات آنها گفتگو شد معلوم می شود که هر مقصری گرفته میشود بی نتیجه و هر چه هم گفته میشود بی نتیجه است اما من باب یادگار تاریخی باید بگویم که رحیم خان بگنفر مرد شروزی است و تا بحال چندین نفر را کشته و املاک مردم را تصرف کرده هیچ وقت جلو گیری نشد در در واقع یک بلائی بود و از علماء و تجار و ملاک و غیره تبریز هیچیک نتوانستند از او جلو گیری نمایند بالاخره گفتند تا یک شورش ملی نشود نمیشود از او جلو گیری کرد پس از اینکه خودش در اینجا حبس شد پسرش در تبریز قدری آرام گرفت و ریاست ایل چلییانلورا هم اعلی حضرت بر رشیدالدوله که سابقاً رئیس این ایل بود و بسیار آدم خوبی است مرحمت کردند و همینکه

او اینجا از حبس خلاص شد باز پسرش در تبریز بنای طنبان را گذارده و املاکی را که سابقاً بزور عصب کرده بود باز بنای فصب کردن گذاشته و بر رشیدالدوله نوشته بود که شاه ریاست سوار ایل را بر حیم خان داده و حال آنکه دولت از این مطالب ابداً اطلاع نداشته و خودش بعضی تلگرافات به پسرش کرده و آنجا شهرت داده اند که رحیم خان همه روزه بمجلس میرود و رشیدالدوله را معذور برقتن کرده اند و سوارهای چلییانلو که در اردو بوده اند فرار کرده اند و خود او هم چند روز قبل از اینجا بدون اجازه حرکت کرده و چون رفتن او برای آتیه آذر بایجان بد است میگویم که بعضی اخبارات از آنجا رسیده و فرمانفرما بدولت تلگراف کرده شما که ایل را بر حیم خان میخواستید بدهید خوب بود از من تصویب میخواستید و صلاح نبوده و سوارهای چلییانلو از اردو رفته اند و هیچ جواب باو داده نشده گویا ما هیچ نداریم محض آتیه آذر بایجان عرض میکنم و فرمانفرما تلگرافی به وکلای آذربایجان کرده و تلگراف رحیم خان را به پسرش مینا در تلگراف خود درج نموده و پسرش بر حیم خان تلگراف کرده بوده است که اگر ایل و سوار بشما سپرده شده چرا رشیدالدوله و کسانش از مداخله ما مانع هستند رحیم خان جواب داده که ضراف الممالک بنه خود را روانه و خودم را هم وکلای آذربایجان بجهت کاری دو سه روز اس معطل کرده اند و همین دوسه روزه حرکت خواهم کرد بسوار و ایل هم بگویند استقبال بیایند و فرمانفرما بما خطاب کرده شما هم که اینطور اصرار داشتند چرا بمن اطلاع ندادید و هنوز خود رحیم خان زفته اینطور آنجا اغتشاش کرده اند حالا خودش هم میرود نیدانم تکلیف چیست.

رئیس من مسبق نیستم از رفتن او باید تحقیق شده و جلو گیری شود.

آقا میرزا افضل علی آقا - در این مقدمه که بوکلای آذربایجان نسبتی داده شود من بخودا گفتم که به صلاح شماست و نه صلاح آذربایجان که شما بروید رشید الممالک که برادر رشیدالدوله است بواسطه همین اتفاقات او را زخمی کرده اند و صلاح نیست که رحیم خان آذربایجان برود.

رئیس - من از این مطالب مسبق نیستم باید از وزیر جنگ سؤال نمود که تفصیل چیست و برای چه اورامی فرستید.

آقا میرزا مرتضی قلی خان - لایحه از کمیسیون داخله که در باب بدلیه بود در خصوص کالسکه ها و درشکها پریروز قدری از آن در اینجا قرائت شده بعضی از آن مطالب را تصویب نموده حالا باید به بنیوم که رای مجلس در این باب چیست.

آقا سید حسین - یک مسئله که پریروز هم در اینجا گفته شده یک نفر چند درشکه و کالسکه دارد ولی یکی از آن ها در راه است آنچه میرزا از او مالیات میکنند از تمام آنها می گیرند یا از یکی.

آقا سید مهدی - جواب پریروز گفته شده از اسب بگیرند نه از کالسکه هر چند اسب اسبی که بسته میشود معلوم است.

وکیل التجار - در تمام ممالک کلبه این طور چیزها مطلقاً باسب میگیرند و از روی همان اسب

حساب میکنند یعنی از اسبهای درشکه و کالسکه نه از اسبهای سوادی و این که در این لایحه از برای درشکه و کالسکه های اربابی کمتر معین کرده اند بجهت همین است که آنها میتوانند اسبها را تغییر و تبدیل کنند و کار آنها کمتر از مال گرایه است صورت لایحه عوارضاتی که بلدی به جهت کالسکه و درشکه و گاری و امثال آن معین کرده و با مرتبه در مجلس قرائت شده بود مجدداً قرائت شد قریب بان مضمون

(از درشکه و کالسکه های اربابی)
یکماهه ۵ قران
یکساله ۶ تومان
(درشکه و کالسکه گرایه)
یکماهه ۲۰ قران
یکساله ۴۰ تومان
گاری یکساله ۴ تومان سالیانه هجده تومان
دو چرخه یک ماهه شش هزار سالیانه هفت تومان و دو هزار

چرخ بستنی یکماهه یکقران یک ساله دوازده قران
اتومبیل یکماهه یک تومان یک ساله دوازده تومان اتومبیل گرایه علاوه از این قرار است
و اکنون هم از قرار ماهی سه تومان
دلچیان و گاری که از خارج وارد شهر میشوند هر دفته هنگام ورود بشهر چهار هزار
آقا میر عماد از چرخ بستنی فروش نباید چیزی گرفت زیرا که این چرخ اسباب و حامل رزق اوست صحیح نیست که از او چیزی گرفته شود.

وکیل التجار - یک نکته است که در اینجا بکلی فراموش شده است و آن مسئله تراموه است که در شهر گردش میکند و راه عبور مردم را هم سد کرده در هر جای خارجه رسم است که یک قسمتی از منفعت آنرا سالیانه باید ببلدی بدهند نمایانم در اینجا آنرا میدهند پانه
رئیس - این مسئله را باید با امتیازنامه رجوع کرد تا معلوم شود.

آقا سید مهدی - در این باب بلدی به خودش با رئیس راه آن طرف گفتگو است که بواسطه آن اسبی که بطرف خیابان راه میرود یک تراری بگذارند
حسینقلی خان نواب - این لایحه آیات قانون خواهد بود پانه اگر قانون است مثل سایر ارایع قانون باید چاپ شده بود کلا داده شود تا وقت خود را نهوده آنوقت مطرح مذاکره شود.

رئیس - چون مدتی است این لایحه را بلدی فرستاده است و اکثر هم مسبق باین مسئله هستند از این جهت گفته شد که زودتر مطرح شده تمام شود حالا هم اگر رای میدهد چاپ شود
وکیل الرعایا - صحیح است قانون باید بدین جهت توجیه باشد و چاپ شده وقت بشود اما نه این لایحه که مطالب آن واضح و روشن است.

اجتسام الاطباء - این لایحه باید زودتر از مجلس بگذرد چون مردم بلدی به اتصالاً اعتراض میکنند و او هم میخواهد مالیات بگیرد کالسکه چها و درشکه چها نمیدهند و میگویند تا مجلس قانونی نگذارد نمیدهم.

آقا میرزا محمود - چون یک نصل این لایحه راجع بواگوان است باید این مطلب دقت بشود پس باید

بهمان طوری که آقای نواب گفتند امروز بدهند چاپ کنند و بوکلا داده شود و یکروز هم و کلا نظر خودشان را نموده آنوقت مطرح شد. تصویب شود چون قانون است باید طوری باشد که محل ایراد واقع نشود.

حسینقلی خان نواب - شماها که این قدر در عایدات بلدی به تمجیل و اصرار دارید خوبست بوزیر مالی بگویند که تمبر چاپ کند و مالیات را بدون تمبر نگیرند تا تمبر باشد مردم اطاعتان بدان مالیات ندارند.
رئیس - مسئله تمبر در شش ماه قبل مذاکره شد و در مجلس اساساً تصویب شد و قرار شده است که برای آن یک دستورالعملی بنویسند که قانون شده و چاپ کنند که از روی آن دستور تمبر رانده مالیات بگیرند.

آقا سید مهدی - اما مسئله واگون که گفته شد واگون داخل در این لایحه نیست خود بلدی به رئیس راه آن گفتگو میکنند هر طوری که قرار داد او تمام شد آنوقت مینویسند اما اداره بلدی حالا مدت سه ماهست که مردم و انجمنها اتصالاً اعتراض با نهادارند که کار نمیکند و او هم میخواهد که از درشکه و کالسکه ها عوارض بگیرد باو نمیدهند و متمسک میشوند باین که تا قانون تمام نشود نخواهیم داد حالا میگویند باز هم این قانون بماند مدتی طول خواهد کشید
رئیس - باید زودتر عجله کرد تا اینکه بلدی مشغول کار بشود.

شرف اللوله - زودتر باید این قانون را تمام کرد و ببلدی داد تا این که در مقام اصلاح شایانها برآید.

آقا میرزا آقا مجاهد - این قانون را باید چاپ کرد و بنام وکلاد تا این که درست ملاحظه و دقت نمایند و دیگر این که قانون باید قمره مقرر خوانده و تصحیح شده تصویب شود.

رئیس - حالا کمی میگویند باید چاپ کرد چه ضرر دارد که همه مواد آن چاپ شده باشد و کلا داده شود.

آقا میرزا آقا مجاهد - کلیه قانون باید فصل فصل خوانده شود و تصویب شده از مجلس بگمردند نه اینکه بکنند قانونی را از اول تا آخر بخوانند و به بی بی گفتن بگذرد

حاجی محمد اسمعیل آقا - اگر ببلدی به از اینها مالیات بگیرد باید که با تمبر چاپی باشد و اول باید این مسئله را مقدم داشت.

رئیس - بلدی به یک کمیسیون از مجلس خواسته که در مسائل راجعه بخودشان مذاکره نماید و باید یک عده معین کرد که در صبح شب حاضر باشند و موضوع مذاکره روز شنبه هم انشاء الله قانون عدلیه است و باید کاری کرد که زودتر این قانون از مجلس بگذرد.

حسینقلی خان نواب - ما سده ما میکنم که قانون تمبر زودتر از سایر ماده های قانونی که به مجلس میاید بیاید زیرا که عده کار مجلس اصلاح مالی است و اخذ مالیات هم بدون تمبر صحیح نیست

رئیس - بی بی باید قانون تمبر و قانون متوفیات

را در روزهای فوق العاده مجلس آورده مطرح شود تا اینکه زودتر تمام گردد و از روز شنبه باید بقانون هه نیه شروع نمود.

مجلس ختم شد

مذاکرات روز شنبه

۳۶ شهر بحر مالحرام

دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۴ را آقا میرزا مرضی قلیخان قرائت کردند

رئیس - واقعات دیروز در حقیقه خیلی موجب تأسف مجلس و عموم ملت است ولی خیلی جای تشکر است که بخدمت الله تعالی بخیر گذشت و البته میدانید که هیئت معترم وزراء بدریاری احضار شده بودند و بنده خود هم شرفیاب شده و آنچه لازم بود در این موع عرض شد که مجلس و ملت و تمام انجمنها از اینگونه اشخاص نهایت متنفر هستند و بنام ولایات هم تلگراف شد ولی چون وزیر داخله تلگراف کرده بود و وقت هم نبود که مجلس منعقد شده تصویب مجلس تلگراف بشود این بود که بدون اطلاع آقایان تلگراف شده و صورت تلگراف مزبور را بعضی استحضار خاطر آقایان نوشته و قرائت میشود و امروز هم صبح مجلس منعقد شده اگر چه تمام آقایان حاضر نبوده چون موقع میگذشت چنین صلاح دانستند که هیشکی از کلاهی معترم بجهت عرض تشکر از این موهبت عظمی شرفیاب حضور مبارک اعلیحضرت همایونی بشوند و خود بنده هم بودم این بود آنچه که تا اکنون من اطلاع دارم

آقا حاج امام جمعه - دیروز قریب ظهر به مناسبت دستخطی که اعلیحضرت همایونی روز پنجشنبه نسبت بوکلا اظهار رضا مندی فرموده بودند شرفیاب شده و خیلی باحسن تلقی مجلس پایان رسید و مجدداً امروز ظهر که برای اظهار تشکر از این موهبت خداوند که بفضل الله این واقعه بخیر گذشت شرفیاب شدیم خیلی اظهار همراهی و وثاقبت با مقاصد مجلس فرموده بعدیکه تمام آقایانیکه همراه بودند زمان مراجعت طوری اظهار تشکر و خوشوقتی نمودیم که حدود ندارد و مخصوصاً این طور فرمودند که من همیشه مراب و حافظ مجلس بوده هستم و عمارت جدید مجلس هم که تمام شد خود هم با آنجا آمده و افتتاح میکنم و فرمودند که خوبست افتتاح آن را در اول سال قرار بدهند بنده عرض کردم همان روز را روز اول سال قرار میدهم و سلامتی انشاء الله تشریف خواهند آورد مقصود این است که خیلی اظهار مرحمت و همراهی فرمودند ولی افسوس (این فعل جاهلانه بعضی اشرا را بطوری و کلاه و تمام ملتا را افسرده نموده که خیلی افسردگی شده جهال و اشرا را هم جاهستند ولی عقیده من اینست که این حرکت از ایرانی و ایرانی زاد نیست و از خارجه هست که به بشرطیت متمسک گشته و می خواهند که صدها باین اساس وارد بپارزند و مخصوصاً امروز که شرفیاب شدیم اعلیحضرت فرمودند که من از ملت خودم را دوست میدارم و نهایت اطمینان را به آنها دارم و میدانم که این حرکت از ملت ما نیست و از کسانی است که مخصوصاً عناد دارند و ماهه آنچه لازم بود در این باب بعرض رساندیم و خیلی جای تشکر است که بفضل الله تعالی از این